

**Schrift en schrijfcultuur tijdens de Middeleeuwen (A005252)**

**Cursusomvang** (nominale waarden; effectieve waarden kunnen verschillen per opleiding)

**Studiepunten 5.0**

**Studietijd 150 u**

**Aanbodsessies en werkvormen in academiejaar 2023-2024**

A (semester 1)

Engels

Gent

hoorcollege

excursie

peer teaching

werkcollege

**Lesgevers in academiejaar 2023-2024**

De Paermentier, Els

LW03

Verantwoordelijk lesgever

**Aangeboden in onderstaande opleidingen in 2023-2024**

**stptn**

**aanbodssessie**

Educatieve Master of Science in de cultuurwetenschappen (afstudeerrichting geschiedenis)

5

A

Master of Arts in de geschiedenis

5

A

Master of Arts in de historische taal- en letterkunde

5

A

Uitwisselingsprogramma geschiedenis

5

A

Uitwisselingsprogramma middeleeuwse studies en hulpwetenschappen

5

A

**Onderwijstalen**

Engels

**Trefwoorden**

ontwikkeling van middeleeuwse westerse schrifttypes, geletterdheid en schrijfcompetenties, materiële totstandkoming van manuscripten en documenten, middeleeuwse lees- en schrijfpraktijken, abdijscriptoria en kanselarijen, late oudheid, middeleeuwen, vroege Renaissance

**Situering**

Deze cursus biedt een cultuurhistorisch overzicht van de ontwikkeling van schrifttypes en schrijftechnieken in West-Europa van de late Oudheid tot de vroege Renaissance, met nadruk op de middeleeuwse periode. Aan de hand van talrijke voorbeelden wordt inzicht verschaft in de voornaamste paleografische kenmerken van deze schrifttypes en in de politieke, economische, culturele en technische factoren die hun evolutie en mutaties hebben beïnvloed. Verder wordt stilgestaan bij de materiële context waarin manuscripten en documenten werden vervaardigd, bij middeleeuwse lees- en lay-outpraktijken, en bij de omstandigheden waarin middeleeuwse scribenten werkten. Een afsluitend discussiecollege is gewijd aan de mogelijkheden en beperkingen van digitale toepassingen binnen de onderzoeksdiscipline van de paleografie.

Uitwisselingstudenten mogen dit opleidingsonderdeel opnemen. Voor dit opleidingsonderdeel is geen kennis van het Nederlands vereist.

**Inhoud**

- Ontwikkeling van de paleografie als hulpwetenschap en relatie tot andere hulpwetenschappen voor de studie van de middeleeuwen
- Terminologie en problemen rond de nomenclatuur van middeleeuwse schrifttypes
- Evolutieschets van westerse lettervormen, met aandacht voor factoren van mutatie op cultureel, politiek, economisch en schrijftechnisch vlak
- Materiële totstandkoming van manuscripten en documenten
- Digitale ontwikkelingen en toepassingen binnen het vakgebied

**Begincompetenties**

- Kennis hebben van de voornaamste tendenzen binnen de geschiedenis van de middeleeuwen
- Basiskennis hebben van de functies en toepasbaarheid van de paleografie als hulpwetenschap

### **Eindcompetenties**

- 1 Gevorderd inzicht in het historische begrippenkader (ook in een andere taal dan het Nederlands) kunnen aanwenden om nieuwe en complexe ideeën te analyseren en evalueren. Toegepast: Gevorderde kennis van de terminologie betreffende de nomenclatuur en materiële kenmerken van middeleeuwse schrifttypes en manuscripten aanwenden om deze te interpreteren en kritisch te becommentariëren.
- 2 Inzichten in de geschiedenis van België en/of Europa en/of de wereld kritisch hanteren bij de analyse van complexe problemen en onderzoeksuggesties leveren. Toegepast: Inzichten in het ontstaan en de ontwikkeling van westerse schrifttypes aanwenden om geselecteerde handschriftfragmenten of manuscripten chronologisch en geografisch te situeren.
- 3 Geschiedenis van een bepaald tijdvak of thema kritisch benaderen. Toegepast: Geschiedenis van de Paleografie als wetenschappelijke discipline kritisch benaderen.
- 4 Basiskennis van de randwetenschappen bij onderzoek en/of professionele activiteiten origineel gebruiken of uitdiepen. Toegepast: Basiskennis van de aanverwante hulpwetenschappen (diplomatiek, sigillografie, papyrologie, epigrafie en codicologie) aanwenden om complexere probleemstellingen m.b.t. de studie van middeleeuwse schrifttypes en manuscripten te formuleren.
- 5 Geschiedeniswetenschappelijke onderzoeksmethodologie bij onderzoek of professionele activiteiten aanwenden.
- 6 Algemeen inzicht hebben in de literatuur van het vakgebied (ook in een andere taal dan het Nederlands) en bronnen (ook in een andere taal dan het Nederlands) origineel en creatief gebruiken.
- 7 Historisch onderzoek ontwerpen. Toegepast: Historiografische debatten binnen het vakgebied van de Paleografie kritisch analyseren en vertalen naar concrete onderzoeksvragen.
- 8 Kritisch reflecteren over de grenzen van de eigen competenties, het eigen denken en handelen. Toegepast: Kritisch reflecteren over de opportuniteiten en beperkingen van digitale (methodologische) toepassingen binnen het vakgebied.
- 9 Eigen historisch onderzoek mondeling kunnen presenteren en verantwoorden (ook in een andere taal dan het Nederlands) aan experts en niet-deskundigen. Toegepast: In groep presenteren en kritisch becommentariëren van een of meerdere wetenschappelijke artikels over een bepaald inhoudelijk subthema.
- 10 Digitale competentie: Inzicht hebben in de manier waarop de digital turn de aard, oorsprong, verspreiding, (her)gebruik, manipulatie en vindbaarheid/doorzoekbaarheid van gedigitaliseerde of born-digital bronnen beïnvloedt.
- 11 Digitale competentie: Vertrouwd zijn met de basisconcepten en de inter- en transdisciplinaire mogelijkheden van Digital Humanities.

### **Creditcontractvoorwaarde**

Toelating tot dit opleidingsonderdeel via creditcontract is mogelijk mits gunstige beoordeling van de competenties

### **Examencontractvoorwaarde**

De toegang tot dit opleidingsonderdeel via examencontract is open

### **Didactische werkvormen**

Werkcollege, Excursie, Hoorcollege, Peer teaching

### **Toelichtingen bij de didactische werkvormen**

- hoorcollege: collectieve leersituatie met kennisoverdracht
  - werkcollege: collectieve interactieve leersituatie waarbij studenten onder begeleiding van de lesgever leren om middeleeuwse handschriften te beschrijven en kritisch te becommentariëren (Universiteitsbibliotheek, handschriftenleeszaal)
  - microteaching: studenten presenteren aan hun medestudenten de inhoud van een of meerdere wetenschappelijke artikels of projecten, bijvoorbeeld m.b.t. 'digitale paleografie', die ze individueel of in groep hebben voorbereid; de lesgever (en medestudenten) geven commentaar/suggesties m.b.t. de presentatie
  - excursie: collectieve leersituatie waarbij studenten een bezoek brengen aan de Koninklijke Bibliotheek (Brussel) of een tijdelijke tentoonstelling rond middeleeuwse handschriften
- Omwille van COVID19 kunnen gewijzigde werkvormen uitgerold worden indien dit noodzakelijk blijkt, meer gedetailleerde informatie zal dan via Ufora verstrekt worden.

## Leermateriaal

Ufora geeft de studenten toegang tot al het leermateriaal. Geen bijkomende kosten.

- Powerpoints
- Handboek: B. Bischoff. *Latin Palaeography: Antiquity and the Middle Ages*. Vertaald door D. Ganz en D.Ó. Cróinín (Cambridge, 1990).
- Syllabus (Nederlands)
- Reader (verbonden aan thematische colleges)

## Referenties

Aanvullende lectuur:

- A. Petrucci, 'Au-delà de la paléographie: histoire de l'écriture, histoire de l'écrit, histoire de l'écrire', *Bulletin de l'Académie Royale de Belgique* (Classe des lettres et des sciences morales et politiques), 1-6, 1996, p. 123-135.
- M.P. Brown, *A guide to Western Historical Scripts from Antiquity to 1600* (1990)
- A. Derolez, *The palaeography of Gothic manuscript books : from the twelfth to the early sixteenth century* (2003)
- *Codicology and palaeography in the digital age*, ed. Malte Rehbein, Patrick Sahle, Torsten Schassan (2009)

## Vakinhoudelijke studiebegeleiding

Via Ufora, e-mail en mondeling op afspraak

## Evaluatiemomenten

periodegebonden en niet-periodegebonden evaluatie

## Evaluatievormen bij periodegebonden evaluatie in de eerste examenperiode

Mondelinge evaluatie

## Evaluatievormen bij periodegebonden evaluatie in de tweede examenperiode

Mondelinge evaluatie

## Evaluatievormen bij niet-periodegebonden evaluatie

## Tweede examenkans in geval van niet-periodegebonden evaluatie

Niet van toepassing

## Toelichtingen bij de evaluatievormen

- Mondeling examen (met schriftelijke voorbereidingstijd) (90%)
- Presentatie en participatie tijdens de lessen (10%)

## Eindscoreberekening

- 90% periodegebonden
- 10% niet-periodegebonden evaluatie

## Faciliteiten voor werkstudenten

Faciliteiten:

- 1 Mogelijkheid tot vrijstelling van aanwezigheid
- 2 Mogelijkheid tot examen op ander tijdstip binnen het academiejaar
- 3 Mogelijkheid tot feedback via email of na afspraak tijdens kantooruren

Exta informatie:

Voor meer informatie omtrent flexibel studeren: <http://www.flw.ugent.be/flexibelstuderen>